

Ceļā uz veselīgiem un noturīgiem ūdeņiem Eiropā

EEA Signals 2024

© Mario Grievink, Well with Nature / EEA

European Environment Agency

Disclaimer

This product has been translated for convenience purposes only using the services of the Centre of Translation for the bodies of the EU. While every effort has been made to ensure accuracy and completeness, we cannot guarantee it. Therefore, it should not be relied upon for legal or official purposes. The original English text should be considered the official version.

EEA Signals 2024 – ceļā uz veselīgiem un noturīgiem ūdeņiem Eiropā

EEA Signals 2024 sniegts pārskats par galvenajām problēmām un iespējām uzlabot Eiropas ūdeņu veselību un noturību. Tas ietver rakstus par dabas, piesārņojuma un klimata pārmaiņu jautājumiem un stāsta par to, kā Eiropa uzlabo savu ūdeņu kvalitāti peldvietās. Trijās intervijās tiek tuvāk aplūkots darbs ūdeņu aizsardzības jomā Austrijā, ķīmisko vielu ilgtspēja un iespēja attīrīt ūdeņus no ķīmiskā piesārņojuma.

Eiropas ūdeņus apdraud piesārņojums, pārmērīga izmantošana, biotopu degradācija un klimata pārmaiņu pieaugošā ietekme. Eiropas ezeru, upju un gruntsūdeņu noturības un veselības uzlabošana ir neatliekama prioritāte, lai cilvēkiem un dabai nodrošinātu kvalitatīvu ūdeni.

Leena Ylä-Mononen (Lēna Ilmonen)
EVA izpilddirektore

Piešķirot prioritāti ūdens resursu efektīvākai izmantošanai, ieguldot līdzekļus ilgtspējīgā infrastruktūrā un aizsargājot dabisko vidi, mēs varam izveidot noturīgāku Eiropu.

Lasīt ievadvārdus

Signals raksti

[Ūdeņu veselība ir atkarīga no dabas veselības](#)

[Piesārņojuma mazināšana ir ļoti svarīga ūdens noturības uzlabošanai](#)

[Ekstrēmas klimatiskās norises izceļ vajadzību pēc labākas ūdens resursu apsaimniekošanas](#)

[Eiropas peldvietu ūdeņi – veiksmes stāsts par veselību un labbūtību](#)

Un mēs intervējam...

dr. Sharon McGuinness
(Šārona Makginesa)

Intervija "Ceļā uz
ilgtspējīgākām un
drošākām ķīmiskajām
vielām"

Monika Mörtz
(Monika Mēfa)

Intervija "Ūdens kvalitātes
nodrošināšana Austrijā"

dr. Zongsu Wei
(Čoņsu Vejs)

Intervija "Dzeramā ūdens
attīrīšana no "mūžīgajām
ķīmikālijām"

Ziņojums *Signals* ir ikgadēja un viegli lasāma publikācija, kas sastāv no vairākiem īsiem rakstiem, kuros aplūkoti svarīgi ar vidi un klimatu saistīti jautājumi. Jaunākajos *EEA Signals* ziņojumos ir aplūkotas tādas tēmas kā [veselība un vide](#) (2023. gads), [ilgtspējība](#) (2022. gads), [Eiropas daba](#) (2021. gads) un [nulles līmeņa piesārņojums](#) (2020. gads).

Atsauksmes un ieteikumi?

Mēs vienmēr cenšamies uzlabot mūsu saturu un darbu. Sniedziet atsauksmes par *Signals* ziņojuma tematiku, saturu un stilu, piedaloties šajā trīs minūšu aptaujā! Jau iepriekš pateicamies!

Sniedziet atsauksmi

Izziniet mūsu informācijas sistēmas par dabu:

- **BISE ir Eiropas bioloģiskās daudzveidības informācijas sistēma** galvenais datu un informācijas avots par bioloģisko daudzveidību Eiropā.
- **FISE ir Eiropas mežu informācijas sistēma**, - sākumpunkts, lai meža speciālistiem sniegtu informāciju par Eiropas meža vidi, tā stāvokli un norisēm.
- **WISE ir Eiropas ūdeņu informācijas sistēma** - galvenais informācijas avots par Eiropas ūdeņu resursiem.. Tā satur materiālus gan par saldūdens, gan jūras vidi.

Kampaņa *WaterWiseEU*

Mūsu ūdens aprites cikls ir traucēts. Tā kā pārmērīgais ūdens patēriņš, ūdens piesārņojums, nepareiza vai nepietiekama ūdens apsaimniekošana un klimata pārmaiņas rada lielu slogu uz mūsu ūdens sistēmām, ir pienācis laiks rīkoties.

Lai veicinātu ūdens ekosistēmu noturību un nodrošinātu ilgtspējīgu ūdens apsaimniekošanu visā Eiropā, Eiropas Komisijas Vides ģenerāldirektorāts uzsāka kampaņu **#WaterWiseEU**. Tās mērķis ir rosināt diskusijas par daudziem izaicinājumiem ūdeņu apsaimniekošanā, ar kuriem mēs saskaramies, un par veidu, kā mēs visi varam sadarboties šo problēmu risināšanā.

Apmeklējiet Eiropas Komisijas [tīmekļa vietni](#), lai pievienotos kampaņai un uzzinātu vairāk.

Ievadvārdi. Ir nepieciešama izlēmīga rīcība, lai stiprinātu Eiropas ūdeņu noturību.

Ūdens ir būtisks dzīvībai, tas uztur ekosistēmas un nodrošina cilvēkiem visu vajadzīgo sākot no dzeramā ūdens līdz pārtikas un enerģijas ražošanai.. Tomēr Eiropas saldūdens resursi tiek pakļauti arvien lielākam slodzei. Klimata pārmaiņas, piesārņojums un neilgtspējīga ūdens apsaimniekošana palielina slodzi uz ūdens resursiem, un problēmas tikai saasinās. Lai aizsargātu Eiropas ūdensapgādes drošību un veidotu noturību pret šo pieaugošo spiedienu, ir vajadzīga steidzama rīcība.

Leena Ylä-Mononen (Lēna Ilemononena)

EVA izpilddirektore

Šogad Eiropas Vides aģentūra (EVA) pabeidza plašu novērtējumu par **Eiropas ūdens objektu veselību**. Tā rezultāti liecina, ka mērķis **panākt labu stāvokli** Eiropas ūdeņos joprojām nav sasniegts. 2021. gadā tikai 37 % Eiropas virszemes ūdens objektu atbilda laba ekoloģiskā stāvokļa standartiem un tikai 29 % sasniegta laba ķīmisko stāvokli.

Neraugoties uz pastāvīgajiem centieniem, **piesārņojums**, jo īpaši lauksaimniecības un enerģijas ražošanas izraisītais piesārņojums, joprojām liedz sasniegt mērķus. Lai gan šīs nozares sniedz būtiskus pakalpojumus mūsu sabiedrībai, ir jāatrod veidi, kā samazināt to ietekmi uz ūdens kvalitāti.

Pastāv arī **pozitīvas iespējas un piemēri**. Tehnoloģiskie sasniegumi un izmaiņas lauksaimniecības praksē var palīdzēt samazināt ūdens piesārņojumu, vienlaikus saglabājot produktivitāti. Dekarbonizācija Eiropas enerģijas ražošanas sektorā turpinās, samazinot piesārņojošo vielu noplūdes.

Ir panāks būtisks progress vienā jomā, kas attiecas uz ūdeņiem. Pēdējo desmitgažu laikā Eiropa ir ievērojami uzlabojusi savu **peldūdeņu** kvalitāti. Pagājušajā gadā 85 % ES peldvietu ūdens tika novērtēts kā izcils un 96 % atbilda ES obligātajiem kvalitātes standartiem.

Noturība ir būtiska problēmu atrisināšanai

Tomēr gan mūsu “ūdens stāvokļa” novērtējums, gan arī iepriekš veiktā analīze par **Eiropas klimata riskiem** norāda uz vienu un to pašu satraucošo tendenci. Klimata pārmaiņas padara ūdens apsaimniekošanu sarežģītāku nekā jebkad agrāk. Temperatūras paaugstināšanās, nokrišņu režīma izmaiņas un ekstremāli laikapstākļi rada nepieredzētu spiedienu uz ūdens resursiem.

Ūdens resursu trūkums jau pašlaik ik gadu ietekmē 30 % Eiropas iedzīvotāju, un ir paredzams, ka šī tendence pasliktināsies, pastiprinoties klimata pārmaiņām. Visā Eiropā nokrišņu režīma izmaiņas ir izraisījušas gan biežāku sausuma iestāšanos, gan intensīvākus nokrišņus un plūdus.

Mūsu pašreizējās sistēmas ir nepiemērotas un nespēj tikt galā ar šīm straujajām pārmaiņām, tādējādi apdraudot gan **ūdensapgādes drošību**, gan **cilvēku un dabas veselību**. Tā kā ekstremāli laikapstākļi kļūst arvien biežāki, arī ūdens resursu apsaimniekošanai ir jāpielāgojas. Mums ir vajadzīga izlēmīga rīcība, lai aizsargātu kopienas un saglabātu dabiskās vides veselību.

Lai **uzlabotu noturību**, mums ir **jāsamazina ūdens patēriņš un jāuzlabo tā lietošanas efektivitāte**. Tas paredz ūdens noplūžu mazināšanu, ieguldījumus ūdens taupīšanas tehnoloģijās un ūdens atkārtotas izmantošanas paplašināšanu. Turklāt plašāka dabā balstītu risinājumu izmantošana, piemēram, mitrāju atjaunošana un zaļās infrastruktūras paplašināšana, var uzlabot ūdens saglabāšanu, mazināt plūdu riskus un atjaunot bioloģisko daudzveidību.

Mums ir arī jānostiprina **datu un uzraudzības sistēmas**. Savlaicīga un precīza informācija par pieejamo ūdens daudzumu un tā kvalitāti ir būtiska, lai pieņemtu pamatotus lēmumus un nodrošinātu taisnīgu ūdens resursu sadali. Labāka izpratne par **ūdens pieejamību** palīdzēs līdzsvarot lauksaimniecības, rūpniecības un vides vajadzības.

Kopīga atbildība

Ūdens resursu noturības veidošana ir **kopīga atbildība**. ES un tās dalībvalstīm, ražošanas nozarēm, lauksaimniekiem un iedzīvotājiem ir jāsadarbojas, lai samazinātu ūdens patēriņu, ierobežotu piesārņojumu un aizsargātu saldūdens ekosistēmas. Eiropas Vides aģentūra turpinās atbalstīt politikas veidotājus ar datiem un zināšanām, lai palīdzētu risināt šīs problēmas.

Piešķirot prioritāti ūdens resursu izmantošanas efektivitātei, ieguldot līdzekļus ilgtspējīgā infrastruktūrā un aizsargājot dabisko vidi, mēs varam **izveidot noturīgāku Eiropu**. Ūdens pietiekamība nozīmē ne tikai ūdensapgādes nodrošināšanu, bet arī ekosistēmu aizsardzību, mūsu kopienu veselības uzlabošanu un ilgtspējīgas nākotnes nodrošināšanu visiem eiropiešiem.

Ūdeņu veselība ir atkarīga no dabas veselības

Ūdensobjektu veselība ir cieši saistīta ar dabas veselību. Tām abām ir būtiska nozīme mūsu dzīvē un vidē, tās nodrošina pārtiku un dzīvotnes miljoniem sugu. Diemžēl daudzas ekosistēmas un ūdeņus Eiropā gaida neskaidra nākotne, jo pastāv piesārņojums un dabas resursi netiek izmantoti ilgtspējīgi. Ir steidzami jārīkojas, lai atjaunotu ezerus, upes un piekrastes ūdeņus, tādējādi uzlabojot dabas veselību.

Ir jāuzlabo Eiropas dabas un ūdeņu stāvoklis

Ierobežoto saldūdens avotu, jo īpaši gruntsūdeņu un ūdens nesējslāņu, plašā izmantošana apdraud Eiropas ūdensapgādi kā vēl nekad agrāk. Šo problēmu vēl vairāk saasina bieži vien neefektīvās ekonomiskās ražošanas un patēriņa metodes, lauksaimniecības metodes pārtikas ražošanai, kas intensīvi izmanto pesticīdus un mēslošanas līdzekļus, kā arī pilsētu un transporta tīklu pastāvīgā paplašināšanās. Daba, tostarp ezeri, upes un citi saldūdeņi, ir nopietni apdraudēti. Turklāt šo situāciju vēl vairāk pasliktina klimata pārmaiņu ietekme.

Saskaņā ar [jaunākajiem EVA datiem](#) lielākā daļa aizsargājamo ūdens biotopu un sugu tiek nepietiekami vai slikti aizsargāti. Visā Eiropā [strauji samazinās migrējošo saldūdens zivju](#), piemēram, zušu, storu un lašu, skaits. Abinieku, saldūdens zivju un putnu populācijas, kas ir atkarīgas no ūdenstilpēm, arī turpina samazināties.

37 %
virszemes ūdeņu ir
labā vai augstā
ekoloģiskā stāvoklī

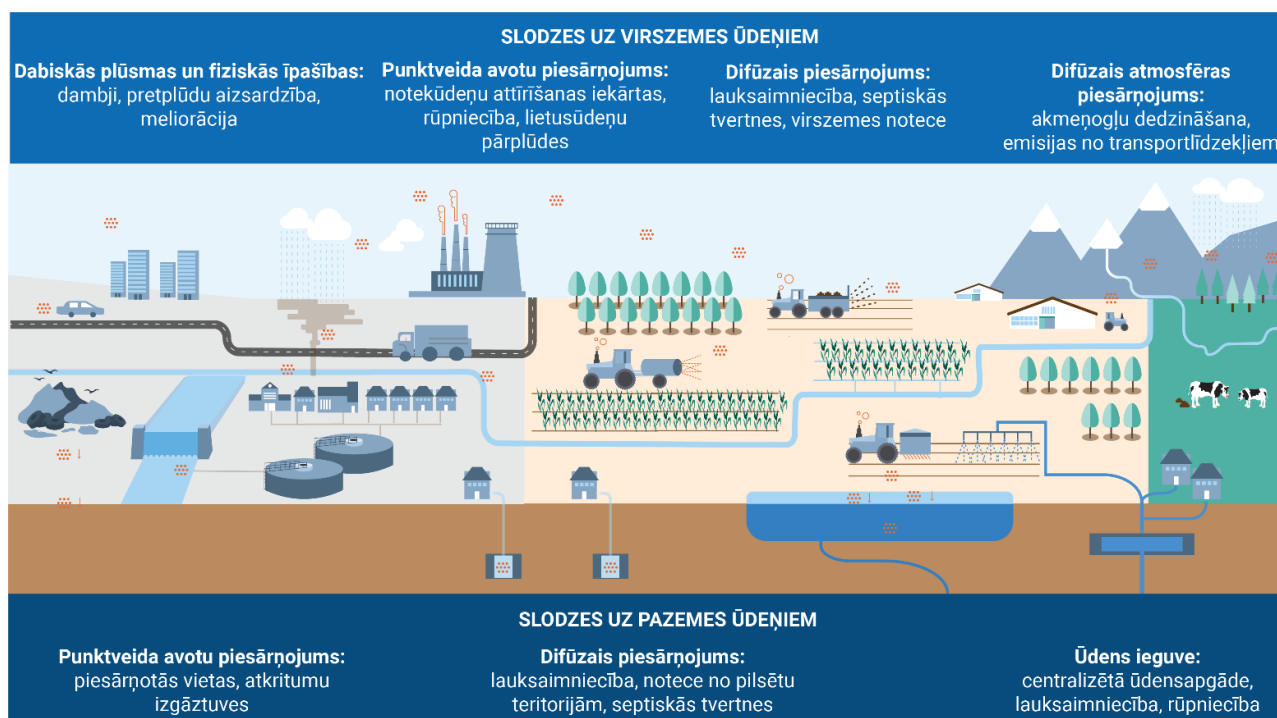
Gadsimtiem ilgi mākslīgi radīti šķēršļi, piemēram, tilti un aizsprosti transportam vai enerģijas ražošanai, ir būtiski pasliktinājuši daudzu Eiropas upju dabisko plūdumu un fiziskās īpašības, bloķējot zivju kustību. Pretplūdu konstrukcijas var sadrumstalot palieņu platības, izmainot dabisko hidroloģisko režīmu. Turklāt kanalizācija un notekūdeņi ir galvenais ūdens piesārņojuma avots.

Dabas atjaunošana un pielāgošanās klimata pārmaiņām var sniegt daudzus ieguvumus

Eiropas valstis un ES jau ir ieviesusi daudzas rīcībpolitikas un veikusi pasākumus piesārņojuma novēršanai, lai attīrītu ezerus, upes un piekrastes ūdeņus. Šīs rīcībpolitikas, tostarp [Eiropas zaļais kurss](#), [Ūdens struktūrdirektīva](#), notekūdeņu attīrīšanas standarti un nesen pieņemtais [Dabas atjaunošanas likums](#), ir būtiskas, lai samazinātu piesārņojumu, kā arī saglabātu un atjaunotu ūdens ekosistēmas.

Piemēram, daudzas valstis jau tagad apvieno dabas atjaunošanas pasākumus ar projektiem, kas paredz pielāgošanos klimata pārmaiņām, un tas nāk par labu dabai un uzlabo vietējo ūdeņu veselību. Ieguvumi tiek panākti, samazinot būvniecību upju tuvumā vai applūstošajās teritorijās un atjaunojot mitrzesmes, kas plūdu laikā var noderēt liekā ūdens uzkrāšanai. Šie dabā balstītie risinājumi palīdz atjaunot vietējās ekosistēmas, vienlaikus nodrošinot cilvēkiem aizsardzību pret ekstremāliem laikapstākļiem un zaļās zonas.

Ūdens struktūrdirektīvā noteiktās slodzes uz ūdens vidi

Kas būs patiešām svarīgi turpmākajos gados? Pirmkārt un galvenokārt, mums ir jāsamazina ūdens patēriņš un pārmērīgā atkarība no ūdens piegādēm rūpniecībai, sadzīves vajadzībām un jo īpaši lauksaimniecībai. Lauksaimniecībā ir iespējams audzēt kultūraugus, kas izturīgāki pret sausumu un patērē mazāk ūdens, kā arī uzlabot ūdens saglabāšanos augsnē. Šādas inovācijas var mazināt atkarību no apūdeņošanas un ūdeni var plašāk izmantot arī atkārtoti.

Lai atjaunotu upju dabisko plūdumu, var likvidēt arī vecos aizsprostus un citus nevajadzīgus šķēršļus upēs un to tuvumā. Tas uzlabotu vietējo ekosistēmu veselību un sekmētu vietējo zivju un putnu populācijas atjaunošanos. Upju un to palieņu savienošana, kā arī mitrāju un kūdrāju atjaunošana jāuzskata par būtisku soli, atjaunojot veselīgas un bioloģiski daudzveidīgas saldūdens ekosistēmas. Tas nodrošinās to, ka ekosistēmas varēs sniegt savus pamatpakalpojumus, piemēram, nodrošināt kvalitatīvu ūdeni, augu barības vielu apriti, ūdens saglabāšanu un oglekļa uzglabāšanu.

Mūsu mājām palīdzētu arī ūdens taupīšanas un ūdens pieprasījuma samazināšanas veicināšana. Ūdens cenas noteikšana arī ir svarīgs ūdens taupīšanas virzītājspēks, un ieņēmumus var izmantot ilgtspējīgāku risinājumu finansēšanai.

Īsumā par ūdeni un dabu

- Daudzu Eiropas virszemes ūdensobjektu stāvoklis ir neapmierinošs. Saskaņā ar [jaunāko EVA ziņojumu par ūdeņu kvalitāti](#) tikai 37 % virszemes ūdensobjektu Eiropā ir labā vai augstā ekoloģiskajā stāvoklī.
- Sliktais ūdensobjektu veselības stāvoklis ietekmē gan pašu saldūdens ekosistēmu funkcionēšanu, kā arī no ūdens atkarīgu ekosistēmu vai citu dabas komponentu kvalitāti.
- Lielākā daļa ES aizsargājamo ūdens biotopu un sugu atrodas neapmierinošā vai sliktā aizsardzības stāvoklī.

Ko es varu darīt?

- Izdarīt apzinātu izvēli un ņemt vērā ūdens ekoloģisko pēdu, iegādājoties pārtiku, preces un pakalpojumus.
- Uzstādīt dārzā ūdens mucas, lai savāktu un izmantotu lietussūdeni. Samazināt ūdens patēriņu mājās, salabojot pilošus ūdens krānus un tualetes, kā arī ierīkot efektīvākus ūdens krānus un dušas iekārtas.
- Uzzināt, ko vietējā pašvaldība dara, lai samazinātu piesārņojumu, un kā ir iespējams tai palīdzēt. Piemēram, pašvaldība var īstenot projektus mitrāju vai citu zaļo zonu atjaunošanai upju un ezeru tuvumā.

Intervija “Ūdens kvalitātes nodrošināšana Austrijā”

Labas kvalitātes ūdens ir daudzu austriešu lepnums. Ar Austrijas Lauksaimniecības, mežsaimniecības, reģionu un ūdenssaimniecības ministrijas ģenerāldirektori ūdens apsaimniekošanas jautājumos **Monika Mörth (Monika Mēfa)** runājam par ūdens problēmām un ūdens resursu apsaimniekošanu – no plūdu novēršanas līdz dažādu lietotāju pretrunīgajām prasībām.

Kāda ir situācija ūdens resursu jomā Austrijā?

Austrija atrodas Eiropas un Alpu centrā, un tai ir piekļuve gan kalnu saldūdens, gan gruntsūdeņu avotiem. Šis ūdens resurss ir ļoti svarīgs mūsu sabiedrībai un ekonomikai. Tam ir būtiska nozīme mūsu dzeramā ūdens piegādē, lauksaimniecībā un energoapgādē, kā arī citās ekonomikas nozarēs, piemēram, tūrismā.

Kopumā virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu kvalitāte Austrijā ir ļoti augsta. Mūsu ezeri peldvietu ūdens kvalitātes ziņā ir vieni no labākajiem Eiropā, kā liecina [EVA ziņojums](#). Tomēr arī mēs saskaramies ar daudzām problēmām.

**Monika Mörth
(Monika Mēfa)**
Austrijas
Lauksaimniecības,
mežsaimniecības, reģionu
un ūdenssaimniecības
ministrijas ģenerāldirektore
ūdens apsaimniekošanas
jautājumos

Kādas ir galvenās problēmas?

Tāpat kā citās Eiropas valstīs, cilvēku darbība rada piesārņojumu arī mūsu ūdeņos, tostarp ar nitrātiem, endokrīno sistēmu ietekmējošām vielām, PFAS un citām vielām. Mūsu intervences būtiski ietekmē ezeru un upju stāvokli. Un ekstremālie laikapstākļi, piemēram, spēcīgās lietusskāzes un sausuma periodi, ietekmē arī ūdens pieejamību un kvalitāti.

Kādus pasākumus Austrija veic, lai risinātu šīs problēmas?

Austrija jau sen ir apņēmusies attīstīt ūdens infrastruktūru, galveno uzmanību pievēršot tādām jomām kā komunālie notekūdeņi, dzeramā ūdens piegāde un aizsardzība pret plūdiem.

Ūdens ir pārrobežu jautājums, un Austrija cieši sadarbojas ar visām kaimiņvalstīm, lai to risinātu. Piemēram, Austrija jau vairāk nekā 100 gadus sadarbojas ar Šveici, lai aizsargātos pret plūdiem Reinā. Līdzīgā veidā mēs sadarbojamies ar mūsu

partnervalstīm, lai aizsargātu un ilgtspējīgi izmantotu Donavu. Šogad mēs atzīmējam [Starptautiskās Donavas upes aizsardzības komisijas \(ICPDR\)](#) 30. gadadienu.

Kā darbojas izpratnes veicināšanas kampaņas?

Kampaņām ir liela nozīme mūsu ūdens resursu aizsardzības un saglabāšanas stratēģijā. Mūsu ūdens platformas un kampaņas tiek izstrādātas tā, lai iesaistītu konkrētas auditorijas un kopienas, un jau vairāk nekā divas desmitgades tās ir neatņemama mūsu komunikācijas sastāvdaļa.

Lai nodrošinātu uzticēšanos un panāktu izmērāmu ietekmi, ir vajadzīga laikietilpīga un pielāgota pieeja. Tāpēc ir svarīgi veikt ilgtermiņa ieguldījumus attiecīgajos galvenajos kanālos un koncentrēties uz komunikācijas pamatmērķiem.

Kāda ir sekmīgas ūdens resursu apsaimniekošanas atslēga?

Es teiktu, ka dialogs un sadarbība ir integrētas ūdens resursu apsaimniekošanas pamats. Būtiska ir cieša sadarbība ar attiecīgajām ieinteresētajām personām visos līmeņos – no valsts līdz reģionālajam līmenim – un visās ekonomikas nozarēs. Arī dialogs ir viens no galvenajiem panākumu faktoriem. Ir svarīgi efektīvāk koordinēt dažādus izmantošanas aspektus un vajadzības.

Piesārņojuma mazināšana ir ļoti svarīga ūdens resursu noturības uzlabošanai

Droša piekļuve kvalitatīva un tīra ūdens pietiekamam daudzumam vairs netiek nodrošināta visā Eiropā. Viens no galvenajiem iemesliem ir piesārņojums, kas kaitē dabai un var nelabvēlīgi ietekmēt cilvēku veselību.

Dažādi apdraudējumi un negatīva ietekme

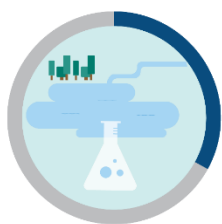
Daudzu Eiropas upju, ezeru, piekrastes ūdeņu un pazemes ūdensobjektu sliktā kvalitāte rada lielas problēmas daudzos Eiropas nostūros. Saskaņā ar jaunāko [EVA ziņojumu](#) par Eiropas ūdens resursu stāvokli lielākā daļa ūdenstilpju joprojām nespēj sasniegt ES minimālo prasību - "labu stāvokli". Tajā pašā laikā ūdens piesārņojuma mazināšana notiek pārāk lēni.

Ziņojums liecina, ka vislielākā problēma, kas ietekmē virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti, ir lauksaimniecības radītais piesārņojums (augu barības vielu noplūdes, pesticīdi). Daudzviet problemātisks ir piesārņojums ar dzīvsudrabu, kas akmeņogļu dedzināšanas rezultātā nonāk vidē, tai skaitā ūdeņos. Turklāt Eiropas ūdeņi joprojām cieš no pagātnē radītā piesārņojuma – dažas vielas, piemēram, dzīvsudrabs un bromētie liesmu slāpētāji, var saglabāties vidē ļoti ilgu laiku.

Piesārņojuma pārnese ar gaisa masām un izkrišana no atmosfēras ir galvenais veids, kā piesārņojošās vielas izplatās un nonāk Eiropas ūdeņos. Piesārņojošās vielas, kas izdalās, piemēram, no elektroenerģijas ražošanas, rūpniecības un satiksmes, vēlāk ar nokrišņiem var atgriezties uz zemes virsmas un nonākt ūdeņos.

Vēl viena problēma attiecībā uz Eiropas ūdeņiem ir mēslošanas līdzekļu un pesticīdu izmantošana lauksaimniecībā. Tādas vielas kā herbicīdi, fungicīdi vai insekticīdi tiek izmantoti, lai aizsargātu augus no kaitēkļiem. Tomēr no laukiem, dārziem, ceļmalām un citām vietām šīs vielas var iekļūt tuvējās upēs, strautos vai ezeros. Tās iesūcas arī augsnē un gruntsūdeņos.

29 %
virszemes ūdeņu ir
labā ķīmiskā stāvoklī

77 %
gruntsūdeņu
teritorijas ir labā
ķīmiskā stāvoklī

Pesticīdu un barības vielu pārmērīga izmantošana var negatīvi ietekmēt ekosistēmu, biotopu un sugu, piemēram, zivju vai putnu, stāvokli, kā arī cilvēku veselību. Pesticīdi ir vielas, kas paredzētas nevēlamu nezāļu, kukaiņu vai sēņu iznīcināšanai, bet tās var kaitēt arī citām dzīvnieku sugām, traucēt ekosistēmu funkcijas un izraisīt hroniskas slimības cilvēkiem. Pesticīdu lietošana ilgtermiņā var apdraudēt arī cilvēkiem paredzētas pārtikas ražošanu, jo pieaug pret pesticīdiem rezistentu kaitēkļu un slimību izplatība, kā arī lielā mērā samazinās apputeksnētāju skaits.

Citas kaitīgās vielas Eiropas ūdeņos ir dzīvsudrabs, bromētie liesmu slāpētāji un tā sauktās “mūžīgās ķīmikālijas”, piemēram, PFAS. Šī ķīmisko vielu grupa tiek izmantota visur, gan ugunsdzēsības putās un pārklājumos uz pannām ar nelīdzu virsmu, gan mēbelēs un āra apģērbos. “Mūžīgās ķīmikālijas” var nopietni ietekmēt cilvēku veselību.

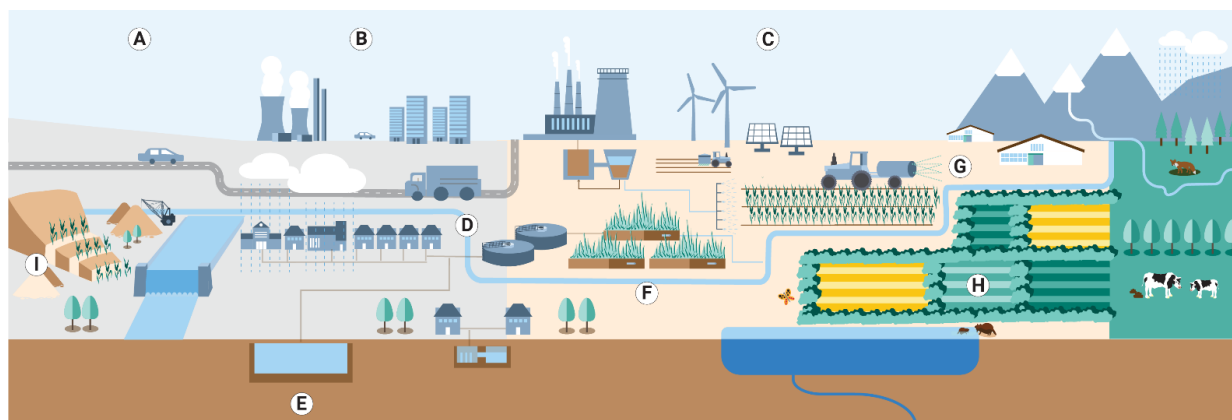
Kā Eiropa samazina piesārņojumu ūdenī?

Arvien vairāk centienu un pasākumu visā Eiropā tiek veltīti tam, lai novērstu piesārņojošo vielu iekļūšanu ūdenī un mazinātu to negatīvo ietekmi.

Eiropas tiesību akti, piemēram, par komunālo notekūdeņu attīrīšanu, rūpnieciskajām emisijām, nitrātiem un ūdeni peldvietās, jau ir ievērojami uzlabojuši ūdens kvalitāti. [Ūdens struktūrdirektīvā](#) ir noteikti kvalitātes standarti attiecībā uz labu ūdens stāvokli, un ES dalībvalstīm tie ir jāpieņem, savukārt [Komunālo notekūdeņu direktīvā](#) ir izklāstīti noteikumi par notekūdeņu attīrīšanu.

Kopumā ES rīcībpolitikas ūdens jomā – noteikumi, kas aizsargā ūdens kvalitāti, kā arī saldūdens un sālsūdens ekosistēmas – [ir pastiprinātas saskaņā ar Eiropas zaļo kursu](#). Tās ietver [nulles līmeņa piesārņojuma rīcības plānu](#), kura mērķis ir līdz 2050. gadam samazināt piesārņojumu ūdeņos, augsnē un gaisā līdz līmenim, kas vairs netiek uzskatīts par kaitīgu veselībai un ekosistēmām. Nulles līmeņa piesārņojuma mērķis attiecībā uz ūdens vidi paredz līdz 2030. gadam par 50 % samazināt barības vielu zudumus no augsnes un par 50 % samazināt pesticīdu izmantošanu un tās radītos riskus.

Piesārņojuma novēršana Eiropas ūdeņos

- A** Novērst piesārņojumu: ķīmisko vielu vietā izmantot videi nekaitīgas alternatīvas
- B** Samazināt kaitīgo izmešu daudzumu gaisā
- C** Izmantot videi draudzīgas enerģijas avotus
- D** Nodrošināt efektīvu komunālo notekūdeņu attīrīšanu, uzstādot attīrīšanas iekārtas vai sistēmas, kas paredzētas mājokļiem bez centralizētā pieslēguma
- E** Uzglabāt un apstrādāt nokrišņu ūdeņus, lai mazinātu pārplūdes
- F** Izmantot dabā balstītus risinājumus, piemēram, niedrājus, ūdens attīrīšanai
- G** Līdzsvarot barības vielu un pesticīdu lietošanu ar vides aizsardzību
- H** Pāriet uz bioloģisku un ilgtspējīgu lauksaimniecību
- I** Apstrādāt raktuvju atkritumus un novērst noteces no pamestām raktuvēm un piesārņotām vietām

Lai sasniegtu šos mērķus, valsts iestādēm visā ES ir jārīkojas saskaņā ar šiem mērķiem un jāīsteno spēkā esošie ES tiesību akti. Lauksaimniecības nozarei ir jāpāriet uz ilgtspējīgāku lauksaimniecības praksi, kas ietver pesticīdu mazāku izmantošanu. Šādas centienus atbalsta arī citas saistītas ES rīcībpolitikas par drošākām un ilgtspējīgākām ķīmiskām vielām.

Īsumā par piesārņojumu, ūdeni un veselību

- Daudzviet Eiropā virszemes ūdensobjektus un gruntsūdeņus joprojām apdraud piesārņojums, kas negatīvi ietekmē cilvēku veselību un dabu. EVA jaunākajā novērtējumā tikai 29 % ezeru, upju, estuāru un piekrastes ūdeņu ķīmiskais stāvoklis tika novērtēts kā "labs".
- EVA novērtējumā par ūdens stāvokli par diviem galvenajiem ūdens piesārņojuma avotiem ir atzīta ar akmeņogļu dedzināšana enerģijas iegūšanai un lauksaimniecības radītais difūzais piesārņojums.
- Izmaiņas lauksaimniecības praksē un jaunu tehnoloģiju ieviešana var palīdzēt izmantot mazāk ūdens un mazināt piesārņojumu.
- Enerģijas taupīšanas pasākumi un atjaunojamo enerģijas avotu plašāka izmantošana samazinās fosilā kurināmā radīto piesārņojumu.

Ko es varu darīt?

- Ja jums ir dārzs, mēģiniet izmantot alternatīvas kaitēkļu apkarošanas metodes, piemēram, audzējiet augus, kas piesaista derīgus plēsīgos kukaiņus, piemēram, mārītes.
- Neizmetiet neizlietotās zāles un ķīmikālijas izlietnē. Nododiet pārpalikušos produktus aptiekās, lai tie nenonāktu ūdens sistēmā.
- Atbalstiet videi nekaitīgu lauksaimniecības praksi, iegādājoties pesticīdus nesaturošus augļus un dārzeņus, ja tas jums ir iespējams.
- Uzziniet, ko vietējā sabiedrība vai pašvaldība dara, lai ierobežotu notekūdeņu izplūdes vidē, jo īpaši spēcīgu lietusgāžu laikā, kas var pārslogot kanalizācijas sistēmas.

Intervija “Dzeramā ūdens atbrīvošana no “mūžīgajām ķīmikālijām””

Eiropieši var baudīt nekaitīgu dzeramo ūdeni, kas ir attīrīts no patogēniem un citām piesārņojošām vielām. Tomēr *PFAS* vielas ūdenī rada aizvien lielākas bažas. Mēs intervējam Dr. Zongsu Wei (Čoņsu Veju), Dānijas Orhūsas Universitātes Ūdens inženierijas inovāciju laboratorijas asociēto profesoru un grupas vadītāju.

Vai Eiropā ir droši dzert ūdeni no krāna?

ES valstīs ūdensvada ūdens ir drošs dzeršanai. Garša dažādās valstīs var atšķirties, jo ūdens avoti ir atšķirīgi, tomēr tie ir droši. Piemēram, Dānijā, kur mēs strādājam, gruntsūdeņus ir viegli iegūt un apstrādāt. Ūdenī ir daudz kalcija, kas apgrūtina tējkannu un citu ierīču izmantošanu, taču šis ūdens ir drošs dzeršanai.

Citās Eiropas daļās var izmantot ūdeni no upēm, ezeriem vai pat no jūras. Ja ūdeni iegūst no upēm, tas ir jāapstrādā intensīvāk un jādezinficē, lai attīrītu no patogēniem. Tas var ietekmēt ūdens garšu (var rasties hlorā piegarša), taču tas joprojām nozīmē, ka šis ūdens ir drošs dzeršanai.

**Dr. Zongsu Wei
(Čoņsu Veju)**
Dānijas Orhūsas
Universitātes Ūdens
inženierijas inovāciju
laboratorijas asociētais
profesors un grupas
vadītājs

Kāds ir lielākais apdraudējums attiecībā uz dzeramo ūdeni?

Vispārējās problēmas saistībā ar dzeramo ūdeni rada patogēni vai baktērijas, kas nelabvēlīgi ietekmē cilvēku veselību. Tā tas ir, piemēram, daudzās Āfrikas valstīs, kurās nav sanitāro sistēmu patogēnu likvidēšanai.

Eiropā ūdeni apstrādā, lai patogēnus no tā atdalītu. Taču draudus var radīt antibiotikas ūdenī – no cilvēku patēriņa vai no dzīvnieku fermām. Šīs antibiotikas ir kaitīgas videi un var izraisīt infekcijas, kas ir rezistentas pret antibiotikām.

Vēl viens svarīgs un jauns apdraudējums ir piesārņojums ar *PFAS*, jo īpaši dzeramā ūdens urbumos, kas atrodas tuvu ugunsdzēsības stacijām vai lidostām. *PFAS* var konstatēt putās, ko izmanto ugunsgrēku dzēšanai, tādējādi tās var piesārņot virszemes ūdeņus, gruntsūdeņus, upes un ezerus, kuri atrodas tuvu tai vietai, kur putas tika izmantotas. Iedzīvotājiem, kuri dzīvo tuvu šīm bīstamajām vietām, ūdens var būt bīstams, jo viņus var ietekmēt augstais *PFAS* līmenis no putām.

Taču *PFAS* var atrast arī lielākajā daļā ūdens avotu, jo to izmanto dažādos produktos – virtuvē, paklāju pārklājumos, dīvānu pārklājos, apģērbu pārklājumos un līdzņemamās pārtikas traukos. *PFAS* ir konstatēts pat lietusūdenī, putekļos un augsnē.

Vai šīs mūžīgās ķīmikālijas, kā tās tiek dēvētas, ir bīstamas cilvēkiem?

Jā, ir. Pētījumi liecina, ka šīs vielas rada risku veselībai, izraisot vairogdziedzera saslimšanas, aknu bojājumus un pat nieru vēzi. Tās jo īpaši kaitē nedzimušiem bērniem, kas grūtniecības laikā ir pakļauti mātes uztura iedarbībai, un rada attīstības problēmas.

Tā kā šīs vielas uzkrājas vidē un organismos, mums ir jāatrod veidi, kā tās likvidēt.

Vai ūdeni var atbrīvot no *PFAS*?

Ir divas metodes – atdalīšana un degradēšana. Lai atdalītu *PFAS* no ūdens, varat izmantot vienkāršu pudeļu filtru, kas izgatavots, piemēram, no oglekļa. Kad lejat ūdeni cauri filtram, *PFAS* paliek nogulsnēs. Problēma ir tā, ka, izmetot šos filtrus, ja to neizdara pareizi, *PFAS* var atkal nonākt vidē.

Tāpēc vēlamā metode *PFAS* atdalīšanai no ūdens ir šo vielu degradēšana, t.i., molekulāra iznīcināšana. To var panākt, nodrošinot augstu temperatūru vai augstu spiedienu, kā arī vārot ūdeni (piemēram, tvaika tīģelī) vai sadedzinot šīs vielas. Taču minētās metodes ir ļoti energoietilpīgas un nav videi nekaitīgas.

Mūsu laboratorijā tiek pētīts, kā iznīcināt šīs molekulas apkārtējās vides temperatūrā un spiedienā, izmantojot gaismu, elektrību vai ultraskaņu.

Lielākā daļa metožu nespēj pilnībā iznīcināt *PFAS* molekulas, un rezultātā rodas toksiski starpprodukti. Šī iemesla dēļ mēs laboratorijā cenšamies izstrādāt tādas tehnoloģijas, kas spētu pilnībā noārdīt vai iznīcināt *PFAS*.

Vai šīs metodes var izmantot plašā mērogā?

Līdz šim esam pierādījuši, ka varam to izdarīt tikai laboratorijā, nelielā mērogā. Nesen mēs sākām sadarboties ar ūdensapgādes uzņēmumiem, piemēram, ar *Aarhus vand* un *HOFOR*, cenšoties paplašināt šo tehnoloģiju izmantošanu. Mēs domājam, ka pēc 3–5 gadiem varēsim izmantot šīs metodes arī reālos apstākļos, ne tikai laboratorijā. Ir daudzas pētniecības grupas, kas pēta *PFAS* noārdīšanos, bet mēs esam pārliecināti par savām metodēm un savu tehnoloģiju.

Jūsu pētniecības grupa pievēršas arī ūdens ilgtspējībai plašākā nozīmē. Ko jūs varat mums par to pastāstīt?

Līdzās klimata pārmaiņām, ūdens ilgtspējība ir viena no lielākajām problēmām, ar ko mums nākas saskarties. Ūdens mums ir nepieciešams ikdienas dzīvē. Ūdens tiek

izmantots ne tikai mājsaimniecībā, bet arī rūpniecībā un lauksaimniecībā. Tas ir jāapstrādā, pirms tiek no jauna iekļauts ūdens aprites ciklā.

Piemēram, valstīs ar zemiem ienākumiem liela daļa notekūdeņu tiek novadīti tieši upēs. Šie ir jautājumi, kas jārisina ne tikai individuālā līmenī, bet arī kopienas līmenī, valsts līmenī un pat starptautiskā līmenī.

Attiecībā uz ūdens izmantošanu zaļās enerģijas ražošanā – ja vēlaties ražot zaļo ūdeņradi, jums ir nepieciešams daudz īpaši tīra ūdens. Lai attīrītu gruntsūdeņus vai ūdeni no ezera vai jūras, ir nepieciešams daudz enerģijas. Un ir vajadzīgs daudz ūdens. Tātad, ja jūs izmantosiet gruntsūdeņus, cilvēkiem nebūs pietiekami daudz ūdens dzeršanai. Ja izmantosiet jūras ūdeni, tā attīrīšanai būs nepieciešams daudz vairāk enerģijas. Vispirms jums ir jāpārlicinās, ka cilvēkiem ir pietiekami daudz dzeramā ūdens. Attiecībā uz videi nekaitīgas degvielas ražošanu pastāv konkurējošas prioritātes, un viss ir atkarīgs no situācijas valstī un tās ūdens resursiem.

Intervija “Ceļā uz ilgtspējīgākām un drošākām ķīmiskajām vielām”

Viena no galvenajām problēmām attiecībā uz ūdens kvalitāti Eiropā ir ķīmiskais piesārņojums. Darbojoties ķīmiskās drošības jomā, Eiropas Ķimikāliju aģentūras (ECHA) mērķis ir aizsargāt veselību un vidi. Kā tiek risināts uzdevums novērst ķīmisko vielu radīto kaitējumu? Mēs intervējam ECHA izpilddirektori Dr. Sharon McGuinness (Šaronu Makginesu).

Ko mēs zinām par ķīmiskajām vielām vidē, jo īpaši ūdensobjektos?

Ķīmiskās vielas ir būtiskas mūsdienu sabiedrības labbūtībai, veselībai, drošībai un ērtībām. Tomēr, papildus šim pozitīvajam devumam, ķīmiskajām vielām var būt arī bīstamas īpašības, kas var kaitēt videi un cilvēku veselībai.

Ķīmiskās vielas vidē, jo īpaši ūdeņos, ir komplekss izaicinājums cilvēku un ekosistēmu veselībai. Daudzas bīstamas ķimikālijas var pārvietoties lielos attālumos pa ūdeni, kā arī nonākt barības ķēdēs, ietekmējot vidi, dzīvniekus un cilvēkus.

Dr. Sharon McGuinness
(Šaronu Makginesu)
ECHA izpilddirektore

Tā ir nopietna problēma. [Nesen veikts Eiropabarometra pētījums](#) liecina, ka vairāk nekā 80 % Eiropas iedzīvotāju ir nobažījušies par ķīmisko vielu ietekmi uz ikdienas produktiem un vidi.

[ECHA](#) darbs saskaņā ar [ES Ķīmisko vielu regulu REACH](#) palīdz aizsargāt vidi no bīstamām ķīmiskām vielām. Mēs arī palīdzam regulēt ķīmisko vielu saturu dzeramajā ūdenī un gruntsūdeņos, kā arī ezeros, upēs un jūrās.

Vai kādām konkrētām ķimikālijām vajadzētu radīt bažas, vai arī problēma ir to ražošanas pieaugums?

Ķīmisko vielu radītais risks ir atkarīgs no tā, cik bīstamas tās ir un cik lielā mērā cilvēki vai vide ir pakļauti to iedarbībai, tāpēc abi faktori ir svarīgi.

[EVA un ECHA nesena ziņojums](#) liecina, ka dažās jomās pāreja uz drošākām un ilgtspējīgākām ķimikālijām virzās uz priekšu, savukārt citās jomās tā tik tikko sākas.

ES līmeņa dati liecina, ka viskaitīgāko ķīmisko vielu ražošana un patēriņš pieaug lēnāk nekā to tirgus kopumā. Regulatori, patērētāji un piegādes ķēdes izdara aizvien

lielāku spiedienu uz nozari, lai aizvietotu viskaitīgākās vielas ar drošākām alternatīvām.

Kādus pasākumus ES veic, lai mazinātu ķīmisko vielu kaitīgo ietekmi?

ES ir visaptveroši un aizsargājoši tiesību akti par ķīmiskajām vielām, un tos papildina *ECHA* uzturētā progresīvā zināšanu bāze.

Iestāžu un nozares uzņēmumu veiktie pasākumi jau ir palīdzējuši samazināt un kontrolēt risku, ko rada vairākas bīstamo ķīmisko vielu grupas. Piemēram, *ECHA* ir sagatavojusi priekšlikumu ierobežot [mikroplastmasas izmantošanu produktos](#). Šis ierobežojums tagad ir pieņemts, un ir paredzams, ka 20 gadu laikā tas novērsīs 500 000 tonnu mikroplastmasas nonākšanu vidē.

Vēl viens piemērs ir mūsu darbs, lai [ierobežotu svina skrošu izmantošanu medībās mitrājos](#). Tas būtiski samazinās piesārņojumu ar svinu un katru gadu novērsīs aptuveni viena miljona ūdensputnu saindēšanos ar svinu.

Kopš 2010. gada ir ievērojami pieaudzis to rūpniecisko ķīmisko vielu skaits, kuras ES iestādes ir rūpīgi pārbaudījušas. ES iestādēm pašlaik ir daudz labākas zināšanas par liela apjoma ķīmisko vielu bīstamajām īpašībām ES tirgū nekā iepriekš.

Kāpēc ķīmisko vielu regulēšana ir tik sarežģīta? Vai to var vienkāršot?

Lai izprastu ķīmisko vielu īpašības un ietekmi, ir vajadzīgi ticami dati un padziļināts zinātniskais novērtējums, jo mums ir jāizprot to ietekme uz cilvēkiem un vidi. Ticamu datu iegūšana ir ilgstošs un rūpīgs zinātnisks process.

ECHA aktīvi darbojas, lai paātrinātu cilvēku un vides aizsardzību. Viens no veidiem, kā paaugstināt efektivitāti, ir novērtēt ķīmiskās vielas grupās. Piemēram, nesena ķīmisko vielu ierobežojums tetovēšanas tintēs un permanentā grima līdzekļos attiecas uz 4000 dažādām ķīmiskajām vielām. Mūsu zinātniskās komitejas pašlaik strādā pie priekšlikuma ierobežot līdz pat 10 000 PFAS ķīmisko vielu.

Mēs strādājam arī pie jaunas pieejas metodikas (*NAM*), lai paaugstinātu datu vākšanas efektivitāti par ķīmisko vielu īpašībām un samazinātu nepieciešamību veikt testus ar dzīvniekiem. Sadarbība ar iestādēm, nozari un ieinteresētajām personām ir būtiska, lai virzītos uz priekšu šajā jomā.

Kāds ir *ECHA* ieguldījums šajos ES centienos?

Mēs aizsargājam veselību un vidi, strādājot ķīmiskās drošības jomā. Mūsu darba pamatā vienmēr ir zinātne, sadarbība un zināšanas.

ECHA izstrādā neatkarīgus zinātniskus un tehniskus atzinumus un pieņem saistošus lēmumus, lai nodrošinātu to, ka ķīmiskās rūpniecības uzņēmumi ievēro Eiropas tiesību aktus. Mūsu komitejas sniedz zinātniskas konsultācijas par ķīmikāliju radītajiem apdraudējumiem un riskiem, to ietekmi uz sabiedrību un veidiem, kā mazināt šos riskus.

Mēs uzturam pasaulē vislielāko ķīmisko vielu datubāzi un izmantojam šīs zināšanas, lai uzlabotu ķīmisko drošību. Uzņēmumi, pētnieki, nozare un patērētāji var gūt labumu no šiem datiem, kā arī no to izmantošanai paredzētajiem programmatūras formātiem un rīkiem.

Ir iesniegts priekšlikums vēl vairāk paplašināt šo datubāzi, iekļaujot tajā plašāku informāciju par ķīmiskajām vielām, tostarp cilvēku biomonitoringa datus. Mūsu nākotnes platforma sniegs pilnīgu pārskatu par pētījumiem par ķīmiskajām vielām un kalpos par zinātnisko bāzi uz pierādījumiem balstītas politikas veidošanai ķīmisko vielu jomā. Tajā ir paredzēta arī agrīnās brīdināšanas un rīcības sistēma attiecībā uz jauniem ķīmiskiem riskiem.

Viens no jaunākajiem mūsu darba piemēriem ir saistīts ar procesu, kā padarīt dzeramo ūdeni nekaitīgāku. *ECHA* ir sākusi pārskatīt un uzturēt to ķīmisko vielu sarakstus, kuras var izmantot materiālos, kas nonāk saskarē ar dzeramo ūdeni, no ūdens avota līdz krānam.

Zināšanas par ķīmiskajām vielām ir mūsu darba pamats. Kopā ar EVA mēs esam strādājuši pie ķīmisko vielu rādītājiem, lai novērtētu ķīmiskā piesārņojuma virzītājspēkus un ietekmi. Dati liecina, ka mums ir jāpaātrina pāreja uz drošām un ilgtspējīgām ķīmiskajām vielām.

Iestāžu un nozares veiktie pasākumi ir palīdzējuši mazināt un kontrolēt bīstamo ķīmisko vielu radītos riskus. Tomēr mums ir vēl vairāk jāpaplašina zināšanas par ķīmiskajām vielām un jāatbalsta ķīmisko vielu grupu riska pārvaldība, lai aizsargātu cilvēkus un vidi.

Ekstrēmas klimatiskās parādības uzsver vajadzību pēc labākas ūdens resursu apsaimniekošanas

Klimata pārmaiņas arvien vairāk apdraud Eiropas ūdens resursus un palielina ar ūdeni saistītos riskus. Tiem ir liela ietekme cilvēkiem un ekonomiku. Klimata riski ietekmē gan ūdens kvalitāti, gan saldūdens resursu piegādi cilvēkiem un videi. Ekstremāli laikapstākļi, piemēram, karstuma viļņi, sausums un lietusgāzes, ietekmē cilvēkus un sabiedrības sistēmas, ūdenstilpes un no tām atkarīgās dabiskās un mākslīgās ekosistēmas. Piesārņojuma un ūdens patēriņa samazināšana nākotnē palīdzēs Eiropai pielāgoties klimata pārmaiņām.

Klimata pārmaiņas pastiprina apdraudējumu mūsu ūdens resursiem

EVA veiktais [Eiropas klimata pārmaiņu riska novērtējums](#) apliecina, ka Eiropa ir visdraudīgāk sasilstošais kontinents pasaulē, kā arī sausums un plūdi kļūst arvien intensīvāki un biežāki. Prognozes liecina, ka Eiropas dienvidu un arī dažos rietumu reģionos gada kopējais nokrišņu daudzums samazināsies, izraisot vēl lielāku ūdens trūkumu. Pat reģionos, kur prognozētais nokrišņu daudzums saglabāsies stabils vai palielināsies, vasarās var būt mazāk nokrišņu, tādējādi samazinot ūdens pieejamību.

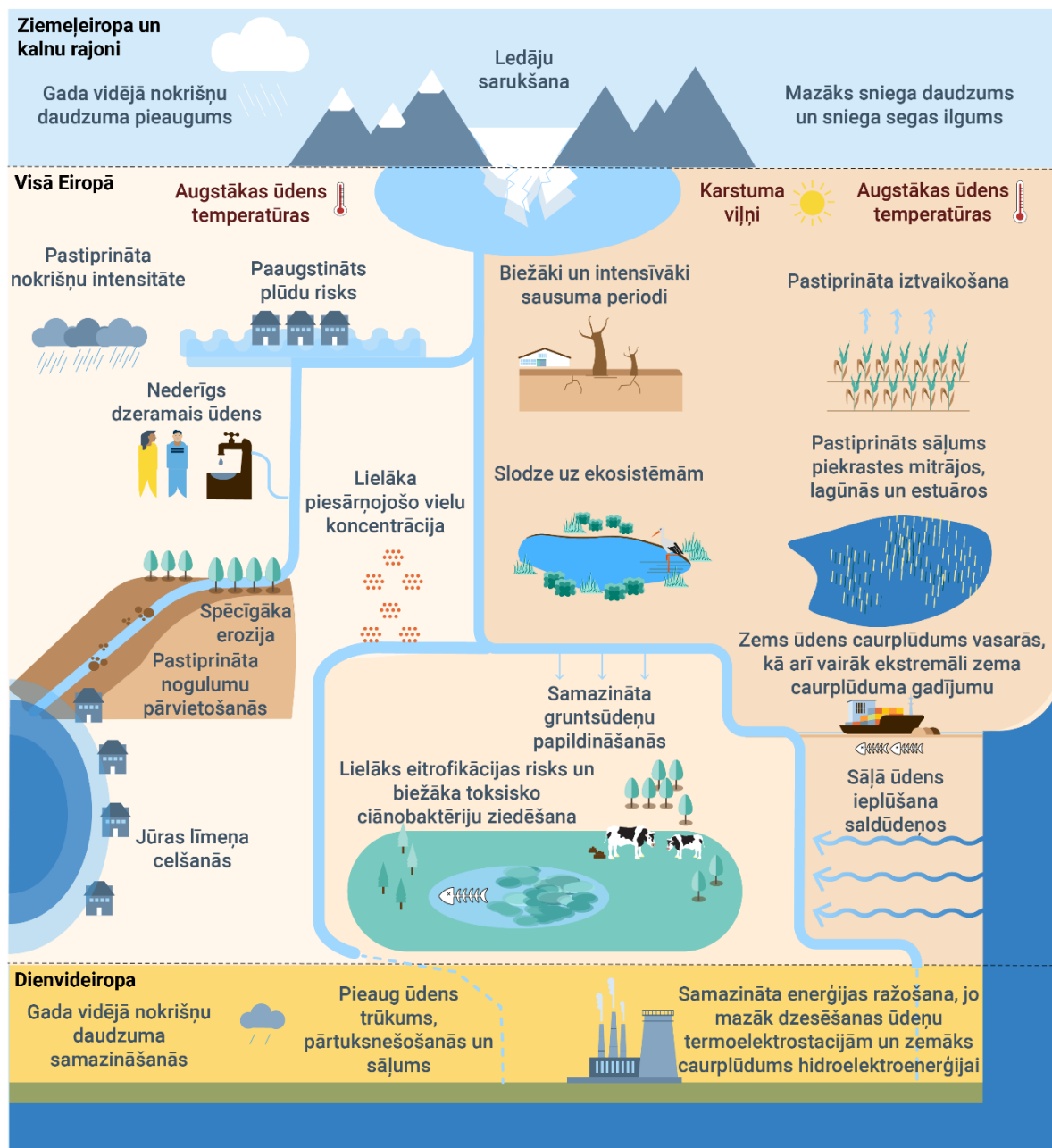

Papildus ņemiet vērā arī arvien lielāko pēkšņu plūdu apdraudējumu, ko izraisa spēcīgu lietusgāžu radītās pārplūdes. Tās kļūst arvien plašāk izplatītas un tiešā veidā apdraud cilvēku mājvietas un drošību. Spēcīgas lietusgāzes var ietekmēt arī gruntsūdeņu līmeni – ja īsā laikā nolīst pārāk stiprs lietus, ūdens nespēj iesūkties zemē, bet ar virszemes noteci ieplūst upēs vai lietusūdens notekās.

Esam pieredzējuši, ka plūdi var prasīt cilvēku dzīvības, nodarīt kaitējumu infrastruktūrai un ekonomikai. Plūdi var apdraudēt arī pašas ūdenstilpes, potenciāli pastiprinot piesārņojumu upēs, ezeros un piekrastes ūdeņos. Iemesls ir tāds, ka plūdu ūdeņi var nest līdzī neattīrītus notekūdeņus, kā arī rūpnieciskus vai lauksaimnieciskus piesārņotājus, piemēram, pesticīdus vai citas ķīmikālijas. Tas var ietekmēt ūdens kvalitāti, jo īpaši baktēriju līmeni, kā arī zivju, putnu vai augu veselību.

Šādi piesārņoti ūdeņi apdraud arī to cilvēku veselību, kuri tajos peldas un mazgājas. Paredzams, ka šis risks ūdens kvalitātei peldvietās kļūs vēl izplatītāks, jo klimata pārmaiņu dēļ palielināsies ekstremālu nokrišņu biežums.

Klimata pārmaiņu ietekme uz ūdeni

Ilgāki sausuma periodi veicinās upju caurplūduma samazināšanos, gruntsūdeņu un ūdens nesējslāņu izsīkšanu. Tas savukārt var ietekmēt ūdens kvalitāti, palielinot pārmērīgas barības vielu uzkrāšanos un kaitīgo aļģu ziedēšanas risku. Ja ūdens pieprasījums netiek pielāgots tā pieejamībai, mazāks nokrišņu daudzums var ietekmēt arī ūdens apgādi mājāsaimniecībā un saimnieciskajai darbībai, piemēram, lauksaimniecībai, rūpniecībai un enerģijas ražošanai, kā arī iekšējo ūdensceļu

izmantošanu. Situāciju tikai pasliktina ledus segas samazināšanās, ledāju kušana un mazāks sniega daudzums kalnu apgabalos, kas baro tādas lielas Eiropas upes kā Reina, Donava un Po.

Ūdens resursu noturības uzlabošanai ir augsta prioritāte visā Eiropā

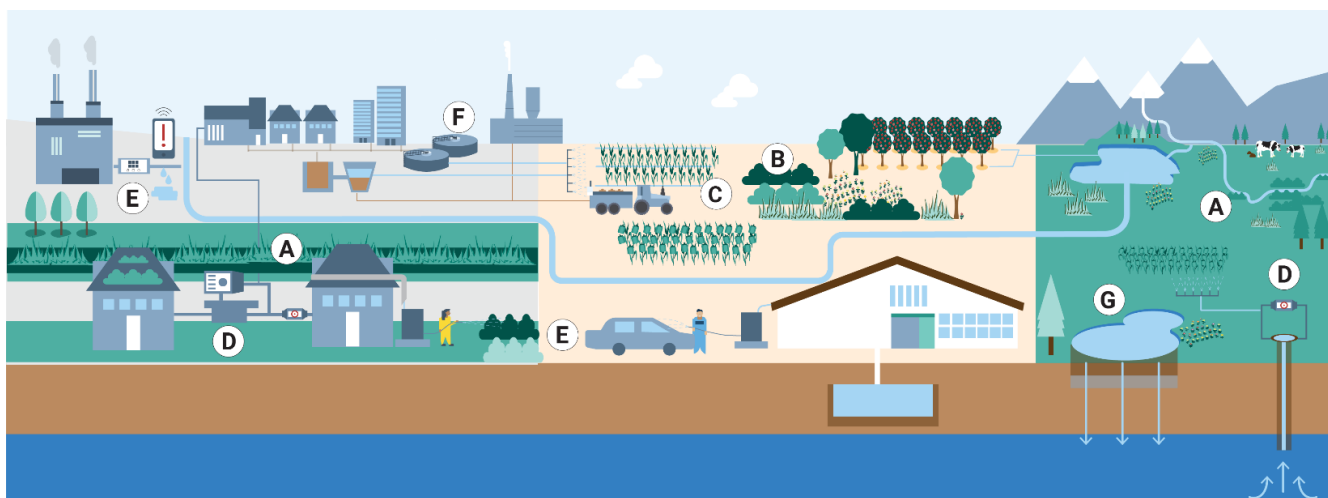
Turpmākajos gados Eiropai būs ļoti svarīgi pārvaldīt ūdens resursus un novērst ūdens kvalitātes apdraudējumus, tostarp ņemot vērā papildu problēmas, ko rada strauji mainīgais klimats. Pašlaik ūdens resursu apsaimniekošanas prakse visā Eiropā nav pietiekami ilgtspējīga, jo tā nespēj pielāgoties straujajām plaša mēroga izmaiņām, ko rada klimata pārmaiņas, kas apdraud mūsu nodrošinājumu ar ūdens resursiem.

Panākumu atslēga būs ūdens resursu noturības pastiprināšana, lai sabiedrība varētu risināt savstarpēji saistītās problēmas attiecībā uz ūdeni. Tas nozīmē uzlabot ekosistēmu veselību un atjaunot un uzturēt dabisko ūdens aprites ciklu, piemēram, palīdzot dabai, lai ūdens labāk iesūktos zemē un papildinātu gruntsūdeņus. Tas ietver arī uzlabojumus ūdensapgādes infrastruktūrā un izmantošanā, lai ierobežotu piesārņojumu un atkritumu daudzumu, kā arī veicinātu ūdens atkārtotu izmantošanu. Ir jāuzlabo Eiropas ūdensobjektu stāvoklis, lai tās spētu izturēt ekstremālus laikapstākļus, piemēram, lielu nokrišņu daudzumu un sausumu.

Šo uzdevumu jau atbalsta [daudzas ES rīcībpolitikas](#). Rīcībpolitikas, kas vērstas uz ūdens resursu apsaimniekošanu, tiecas panākt, lai mūsu ūdeņi būtu noturīgāki un spētu atbalstīt tādas no ūdens īpaši atkarīgas nozares kā lauksaimniecība, enerģētika un iekšzemes kuģniecība.

Ļoti svarīga ir arī labāka ūdens resursu apsaimniekošana. Dažos Eiropas reģionos palielināsies konkurence starp nozarēm, kas izmanto ūdeni, piemēram, starp rūpniecību, lauksaimniecību un māsaimniecībām. Ilgtspējīga ūdens izmantošana nodrošina arī pietiekamu ūdens daudzumu ekosistēmām, lai tās spētu nodrošināt ūdens aprites cikla funkcionēšanu.

Ūdens trūkuma, sausuma un plūdu ietekmes mazināšana Eiropā

A Dabiskie ūdens aizturēšanas līdzekļi – zaļā infrastruktūra, grāvji, palieņu atjaunošana

B Ilgtspējīga lauksaimniecība – oglekļa atjaunošana augsnē, lai aizturētu ūdeni, buferzonas upju krastos, kokaugu elementi

C Augkopības kultūru nomaina pret tādām, kas patērē mazāk ūdens

D Mērījumu uzskaitē, ūdens ieguves kontrole un normatīvu ieviešana

E Ūdens taupīšana un pieprasījuma samazināšana – ūdens noplūžu kontrole, ūdens izmantošanas efektivitāte, ekonomiskie stimuli

F Ūdens atkārtota izmantošana, lietussūdens savākšana, atsāļošana, ja tiek izmantoti ilgtspējīgi enerģijas avoti un novērsta sāļo ūdeņu ietekme

G Gruntsūdeņu papildināšana

Ūdens resursu izmantošanas efektivitāte būs būtiska ūdens pieprasījuma pārvaldības daļa. Lauksaimniecībā jau notiek darbs, lai ieviestu kultūraugus, kuriem vajadzīgs mazāk ūdens, ir izturīgāki pret sausumu un var aizturēt ūdeni augsnē. Ūdens atkārtota izmantošana var mazināt apūdeņošanas atkarību no nokrišņiem un tradicionālajiem ūdens avotiem. Ūdens resursu noturību var uzlabot arī tādi pasākumi, kas veicina ūdens taupīšanu vai pielāgo ūdens cenas uzņēmumiem un māsaimniecībām.

Plūdu gadījumā samazināt kaitējumu īpašumiem un dzīvības apdraudējumus var palīdzēt labāka informētība par plūdu apdraudētajām teritorijām pilsētās vai palienēm lauku reģionos. Arī agrīnās brīdināšanas sistēmas var palīdzēt glābt dzīvības. Turklāt laba telpiskā plānošana var palīdzēt novērst mājokļu un rūpniecības uzņēmumu būvēšanu upju, ezeru vai piekrastes teritoriju tuvumā, kur pastāv ievērojams plūdu risks.

Visā Eiropā daudzās jomās jau tiek ieviesti dabā balstīti risinājumi. Piemēram, aizsargājot, apsaimniekojot un atjaunojot dabiskās palienes gar upēm, var sazināt applūstošo teritoriju platību. Šīs teritorijas var labvēlīgi ietekmēt vietējās ekosistēmas, kā arī cilvēku labbūtību, nodrošinot papildu zaļās un zilās zonas atpūtai.

Īsumā par ekstremāliem laikapstākļiem un ūdens resursu apsaimniekošanu

- Klimata pārmaiņas arvien vairāk ierobežo ūdens pieejamību Eiropā, kā arī tā kvalitāti.
- Paredzams, ka turpmākajos gados arvien biežāk piedzīvosim ekstremālus laikapstākļus, piemēram, spēcīgus nokrišņus un sausumu. Lielāks nokrišņu daudzums un sausums var palielināt piesārņojumu mūsu ūdeņos, kā arī veicināt esošo virszemes un pazemes ūdens krājumu neilgtspējīgu izmantošanu.
- Eiropai ir jāstiprina ūdens resursu noturība pret klimata pārmaiņām un ekstremāliem laikapstākļiem, jo tā ūdensobjekti spēs izturēt ekstremālus apstākļus un turpinās sniegt atbalstu cilvēkiem un dabai.

Ko es varu darīt?

- Patērējiet mazāk ūdens mājās, piemēram, salabojiet pilošus krānus un tualetes, retāk lietojiet dušu un lietojiet ūdens resursus atbildīgi.
- Mēģiniet izmantot mazāk ūdens, darbojoties ārpus mājas. Piemēram, nemazgājiet automobili ar krāna ūdeni, savāciet lietusūdeni savam dārzam vai audzējiet pret sausumu izturīgākus augus.
- Uzziniet vairāk par plūdu risku jūsu dzīves vietā un vietējiem ārkārtas rīcības plāniem plūdu vai ūdens trūkuma gadījumos. Reģistrējieties, lai saņemtu vietēja rakstura brīdinājumus un informāciju par ārkārtas situācijām.

Eiropas peldvietu ūdeņi – veiksmes stāsts par veselību un labbūtību

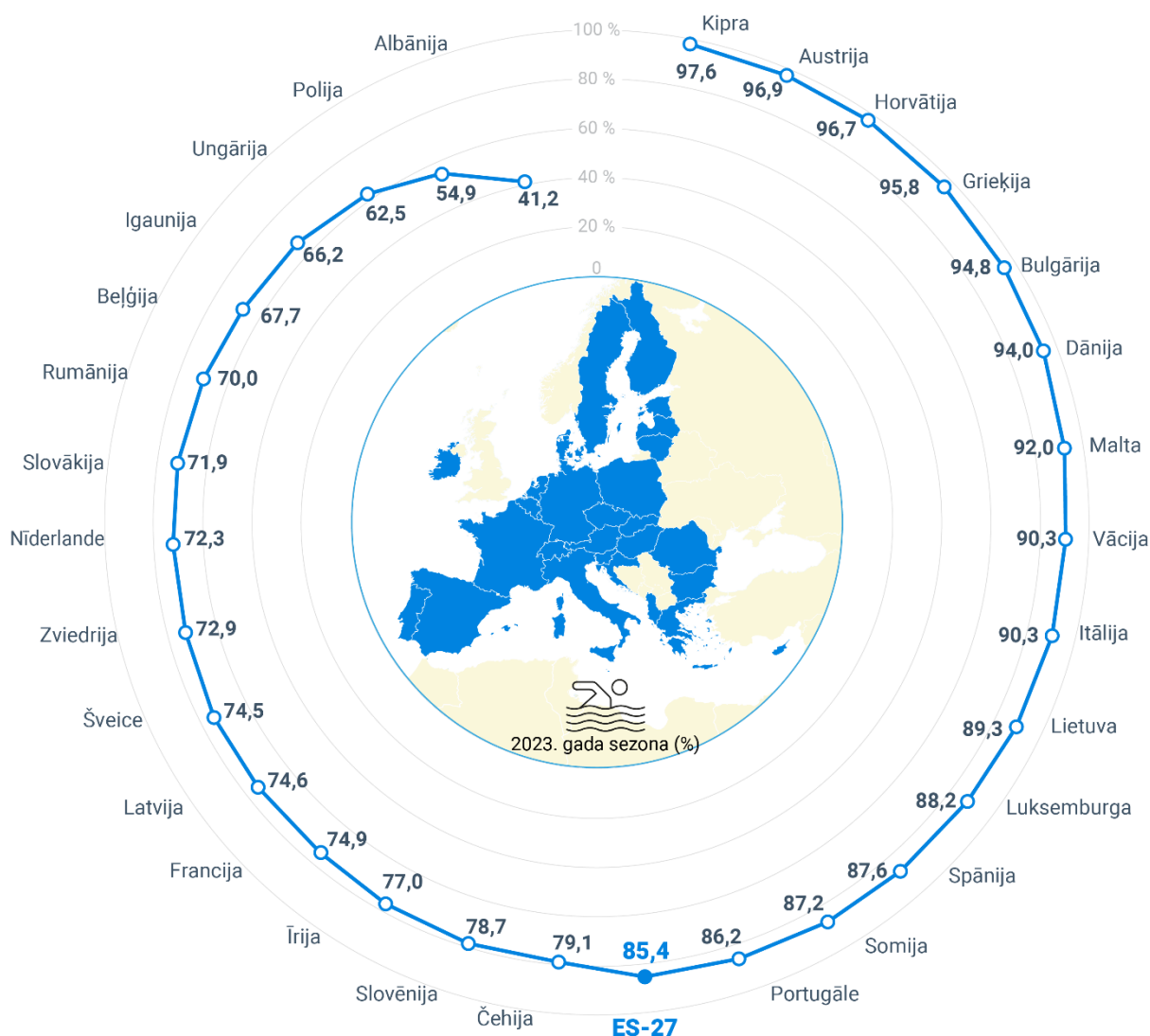
Viens no ļoti svarīgiem uzdevumiem ir nodrošināt, lai Eiropas peldvietu ūdeņi būtu nekaitīgi cilvēku veselībai. Tas ir arī veiksmes stāsts Eiropas līmenī – 96 % mūsu izraudzīto peldvietu ūdens kvalitāte atbilst drošības standartiem. Tomēr rodas jaunas problēmas, kas galvenokārt saistītas ar klimata pārmaiņām.

Katru gadu miljoniem vietējo iedzīvotāju un tūristu atpūšas pie jūrām, ezeriem un upēm visā Eiropā. Peldēšana, vingrošana un atpūta pie ūdens lieliski nostiprina gan garīgo, gan fizisko veselību. Līdz ar to tīrs un nekaitīgs ūdens peldvietās ir galvenā prioritāte. [Peldvietu ūdens direktīva \(BWD\)](#) ir galvenais tiesību akts, kas nosaka, kā tiek uzraudzīta ūdens kvalitāte. Tas paredz pārbaudīt, vai ūdenī nav kaitīgu baktēriju, piemēram, *E. coli* un zarnu enterokoku, kas var izraisīt kuņģa darbības traucējumus, ausu un acu infekcijas un arī nopietnākas infekcijas slimības.

Virzība no sliktas kvalitātes līdz izcilai

Kopš pirmās ES Peldvietu ūdens direktīvas ieviešanas pirms gandrīz 50 gadiem ūdens kvalitāte Eiropas peldvietās ir ievērojami uzlabojusies. Pēdējā atjauninājumā, kas balstās uz 2023. gadā savāktajiem datiem, 85 % ūdeņu ES peldvietās tika novērtēti kā izcili un 96 % tika atzīti par drošiem, t.i., tādiem, kas atbilst obligātajiem ES ūdens kvalitātes standartiem. Kiprā, Austrijā, Horvātijā un Grieķijā vairāk nekā 95 % gadījumu ūdens kvalitāte peldvietās tika novērtēta kā izcila. Austrijā, Beļģijā, Bulgārijā, Maltā, Luksemburgā un Rumānijā visi ūdeņi peldvietās atbilda vismaz obligātajiem kvalitātes standartiem.

Izcilas kvalitātes ūdeņu īpatsvars Eiropas valstu peldvietās 2023. gadā

Piezīme.

Novērtējums aptver 22 081 peldvietu Eiropā, par ko EVA tika ziņots 2023. gada sezonā (1. pielikums). ES kopumā bija 21 766 peldvietas. Tikai 77 % Polijas peldvietu tika veikts kvalitātes novērtējums. Liela daļa šo peldvietu tikušas nesen identificētas, un klasificēšanai nebija pieejami pilni paraugu komplekti, lai varētu veikt novērtējumu atbilstoši BWD prasībām.

Šis ūdeņu kvalitātes uzlabojums ir saistīts ne tikai ar Peldvietu ūdens direktīvu, bet arī ar uzlabojumiem komunālo notekūdeņu attīrīšanā un ar piesārņojuma mazināšanos visā Eiropā.

Lai novērtētu ūdeņus peldvietās, iestādes pirms peldsezonas un tās laikā regulāri ņem ūdens paraugus un pārbauda bakterioloģisko piesārņojumu. Pēc tam, pamatojoties uz šiem testiem, kā arī uz trīs iepriekšējo sezonu ūdens kvalitāti, tās klasificē ūdens kvalitāti konkrētajai peldsezonai kā izcilu, labu, pietiekamu vai sliktu.

Pašreizējās un nākotnes problēmas

Neraugoties uz panākumiem, 1,5 % ūdeņu ES peldvietās joprojām tika novērtēti kā slikti. Salīdzinājumā ar piekrastes ūdeņiem iekšzemes ūdeņu kvalitāte parasti ir zemāka. Bieži vien pēc spēcīgām lietussgāzēm piesārņojums strauji palielinās un pārslogo kanalizācijas sistēmas, un tādējādi peldvietās nonāk neattīrīti notekūdeņi. Klimata pārmaiņas un to radītās tiešās sekas, piemēram, spēcīgās lietussgāzes, jūras līmeņa paaugstināšanās, augstākas temperatūras un sausums, var saasināt problēmas, kas ietekmē ūdeni peldvietās. Tomēr te var palīdzēt [dabā balstīti risinājumi](#) – tie var būt bez liekām izmaksām un videi nekaitīga alternatīva dambjiem un aizsprostiem.

Vēl viena pieaugoša problēma ir piesārņojums ar plastmasu. Aptuveni 80 % piegružojuma Eiropas pludmalēs veido plastmasa. Plastmasas gružu sadalīšanās var radīt potenciālus veselības apdraudējumus, kas saistīti ar mikroplastmasu, lai gan šo sīko daļiņu ietekme pilnā mērā vēl nav apzināta. Lai ierobežotu un samazinātu vides piesārņojumu ar plastmasu, ir vajadzīgi Eiropas un pasaules mēroga centieni.

Ūdens kvalitāte peldvietās			
Slikta	Pietiekama	Laba	Izcila
			

Virzība uz vēl labāku ūdens kvalitāti peldvietās

Lai risinātu pašreizējās un turpmākās problēmas, kā arī [nulles līmeņa piesārņojuma rīcības plāna](#) ietvaros, Peldvietu ūdens direktīva [tiek pārskatīta](#), lai vajadzības gadījumā to papildinātu, piemēram, iekļaujot jaunus monitoringa parametrus, lai padarītu ūdens kvalitātes novērtējumus peldvietās precīzākus.

Peldvietu ūdens direktīva attiecas uz peldētāju aizsardzību pret veselības apdraudējumiem, savukārt citi tiesību akti aizsargā ūdens vidi plašākā nozīmē. Tās ir [Komunālo notekūdeņu direktīva](#), [Dzeramā ūdens direktīva](#), [Nitrātu direktīva](#), [Plūdu direktīva](#), [Ūdens struktūrdirektīva](#) un [Jūras stratēģijas pamatdirektīva](#), kā arī [Direktīva par vienreizlietojamiem plastmasas izstrādājumiem](#). To mērķis kopumā ir mazināt piesārņojumu, noteikt ūdens kvalitātes standartus un nodrošināt nekaitīgu dzeramo ūdeni, kā arī aizsardzību pret plūdiem.

Īsumā par ūdens kvalitāti Eiropas peldvietās

- ES Peldvietu ūdens direktīva nosaka standartus ūdens kvalitātes uzraudzībai Eiropas peldvietās. Direktīva pašlaik tiek pārskatīta, lai paaugstinātu tās efektivitāti, un var tikt papildināta, lai risinātu esošās un jaunās problēmas.
- 96 % ūdeņu ES peldvietās atbilst drošības robežlielumiem, bet 85 % ūdeņu peldvietās ir novērtēti kā izcilas kvalitātes ūdeņi. Gandrīz 50 gadu laikā ir būtiski uzlabojusies ūdeņu kvalitāte.
- Problēmas saistībā ar ūdens kvalitāti peldvietās attiecas uz ekstremāliem laikapstākļiem, ko saasina klimata pārmaiņas, un uz piesārņojumu ar plastmasu.

Ko es varu darīt?

- Atveriet [EVA kartes skatītāju](#), lai iegūtu informāciju par ūdeņiem aptuveni 22 000 peldvietās visā Eiropā.
- Izlasiet katras valsts specifisko vai vietējo informāciju, kas sniegta katras [valsts faktu lapā](#) un [valstu vai reģionālajās tīmekļa vietnēs](#).
- Izlasiet paziņojumus pludmalē. Dažkārt vietējās iestādes var ierobežot peldēšanos sliktas ūdens kvalitātes vai citu peldētājus apdraudošu risku dēļ.